

# Nuorten äänen ja osallisuuden vahvistamista yhteiskunnassa –

Diakonissalaitoksen  
Nuorten ohjelman arviointi

Johanna Korkeamäki, Sirkku Varjonen ja Erna Alitalo  
Kuntoutussäätiö



Diakonissa-  
laitos

978-952-9854-67-7 (pdf)

Diakonissalaitoksen raportti 5 /2024

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr

Kirjoittajat Johanna Korkeamäki, Sirkku Varjonen ja Erna Alitalo Kuntoutussäätiö

Taitto Hipateos Oy

# Sisällys

---

<b>Tiivistelmä</b>	4
--------------------	---

---

<b>Johdanto</b>	5
Nuorten ohjelman toiminta-ympäristö, tavoitteet ja toteutus	5

---

<b>Arvioinnin toteutus</b>	11
Aineisto ja menetelmät	11
Nuorten fokusryhmähaastattelut	11
Työpaja ja ohjelman työntekijöiden haastattelu	12
Sähköpostikysely sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille	12
Taustamateriaali	12
Menetelmät	12

---

<b>Arvioinnin tulokset</b>	13
Havaitut muutokset ja vaikutukset	13
Yksilötason muutokset ja vaikutukset	13
Yhteisötason muutokset ja vaikutukset	14
Yhteiskunnan tason muutokset ja vaikutukset	15
Missä määrin nuorten ääni kuuluu yhteiskunnassa?	17
Nuorten ja työntekijöiden näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta	17
Nuorten ohjelman toteutus ja toimivuus	17

---

<b>Tulosten yhteenveto</b>	20
Millaisia vaikutuksia Nuorten ohjelmalla on ollut?	20
Missä määrin ohjelma on onnistunut edistämään haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa?	20
Mitä uusia vaikuttamisen tapoja ohjelmassa on löydetty?	21
Nuorten ohjelman ydinelementit ja suositukset jatkolle	21

---

<b>Lähteet</b>	22
----------------	----

---

<b>LIITE 1</b>	24
----------------	----

---

# Tiivistelmä

Diakonissalaitoksen vuodesta 2022 toteuttaman Nuorten ohjelman tavoitteena on tukea haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa, etsiä heidän kanssaan uusia tapoja vaikuttaa yhteiskuntaan ja päätöksentekoon, tarjota työelämäkokemuksia ja keikkatyömahdollisuuksia sekä tukea heidän työllistymistään.

Kuntoutussäätiö arvioi Nuorten ohjelman tuloksia ja vaikutuksia. Arviointi kohdistui niihin vaikutuksiin, joita ohjelmalla on ollut ohjelmaan osallistuneille nuorille, Diakonissalaitokselle ja nuorten omille yhteisöille sekä yhteiskunnalle laajemmin.

Arvioinnissa tarkasteltiin, mitä uusia vaikuttamisen tapoja ohjelmassa on löydetty, missä määrin ohjelma on onnistunut edistämään haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa ja kuinka ohjelmaa tulisi jatkossa kehittää. Arvioinnin viitekehyksenä hyödynnettiin muutosharavointia (outcome harvesting). Aineistona käytettiin ohjelmaan osallistuneiden nuorten ja työntekijöiden fokusryhmähaastatteluja, työntekijöiden ja johdon työpaja-aineistoa sekä ohjelmaan liittyviä dokumentteja.

Arvioinnin tuloksissa keskeisenä näyttäytyvät ne vaikutukset, joita ohjelmaan osallistuneet nuoret ovat kokeneet omassa elämässään. Ohjelmalla on ollut merkittäviä vaikutuksia myös Diakonissalaitokseen yhteisönä. Lisäksi ohjelman avulla on vahvistettu haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista palveluissa ja päätöksenteossa, joskin tällaista yhteiskunnallista vaikuttavuutta on muita vaikutuksia vaikeampi todentaa lyhyellä aikavälillä. Ohjelmatoiminnan jatkaminen on tärkeää nuorten äänen kuulumista tukevien pysyvien rakenteiden vakiinnuttamiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

# Johdanto

Nuorten osallisuuden vahvistaminen on laajasti jaettu yhteiskunnallinen tavoite. Esimerkiksi nuorisolain (1285/2016) tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa.

Nuorten kokemuksia eri elämänalueilla seurataan säännöllisillä tiedonkeruilla. Vaikka monilla nuorilla menee tilastojen valossa hyvin, ei hyvinvointi ole jakautunut tasaisesti. Erityisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevilla nuorilla on erilaisia hyvinvointivajeita muita nuoria useammin. Nuorten syrjäytymistä koskevat huolet ovat voimakkaasti yhteydessä opiskelussa koettuihin huoliin ja ihmissuhteisiin. Haavoittuvassa asemassa olevat nuoret kokevat myös paineita osallistua koulutukseen ja työelämään. (Honkatukia ym. 2020, Kivijärvi 2023, Salminen & Häikiö 2022.)

Nuorten mielenterveysongelmista ja syrjäytymisestä käydään runsaasti yhteiskunnallista keskustelua. Monet mielenterveysongelmat puhkeavat nuoruusiässä, mikä voi vaikeuttaa kouluttautumista ja työllistymistä. Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta on vaikeampi työllistyä ja tulotaso jää usein matalaksi. Vaikka mielenterveysongelmat ovat olleet yleisiä nuorilla aiemminkin, on mielenterveysoireilu lisääntynyt viime vuosina. (Esim. Korkeamäki ym. 2023.)

Koronapandemian on havaittu vaikuttaneen kielteisesti nuorten hyvinvointiin ja mielenterveyteen sekä rajoittaneen työmahdollisuuksia. Kaikkia pandemian seurauksia ei vielä ole mahdollista arvioida. (Honkatukia ym. 2024.) Viime aikoina nuorten toimintaympäristössä on tapahtunut monia hallinnollisia muutoksia. Sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille. Myös valtiotalouden sopeuttamistoimet kohdistuvat voimakkaasti erilaisia etuuksia saaviin nuoriin.

Vaikka nuorten mielenterveysongelmiin kiinnitetään paljon huomiota, on tämän kohderyhmän kokemuksista suhteelliseen vähän tutkimustietoa (Peltola & Moisio 2017). Myös nuorten osallisuutta koskevalle tiedolle on tarvetta (Stenvall 2021). Osallisuuden kannalta on pidetty tärkeänä, että nuoret ovat aidosti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa eivätkä vain toiminnan kohteina (Berg ym. 2024).

Osallisuus on tärkeänä tavoitteena myös monissa palveluissa. Palveluiden käyttäjien osallistumista aiempaa vankemmin palveluiden kehittämiseen ja suunnitteluun kuvataan esimerkiksi kokemusosaamisella ja -osaamisen termein. Kokemusosaamisella on nähty olevan myönteisiä vaikutuksia niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin (esim. Rissanen & Puumalainen 2016, Harju 2023).

Nuorten osallisuutta ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa voi tarkastella myös osana toimintamahdollisuuksia koskevia teoreettisia keskusteluja (esim. Tani ym. 2019; Salminen & Häikiö 2022). Tällöin painotetaan nuorten tosiasiallisia mahdollisuuksia tehdä itselleen mielekkäitä asioita ja valintoja. Riittävät toimintamahdollisuudet ovat myös olennainen osa ihmisarvoista elämää. (Nussbaum 2011.) Nuorten kokemusten ja ajatusten saaminen mukaan päätöksentekoon on ensiarvoista myös heitä koskevan kestäväen tulevaisuuden näkökulmasta (Honkatukia ym. 2024).

## Nuorten ohjelman toimintaympäristö, tavoitteet ja toteutus

Vuonna 1867 perustettu Helsingin Diakonissalaitos on valtakunnallinen yleishyödyllinen säätiökonserni, jonka tavoitteena on rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Säätiö ja sen omistama yhteiskunnallinen yritys Rinnekodit tarjoavat sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille ja tukee yleishyödyllisen toimintansa kautta kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevia ihmisiä. Diakonissalaitos on myös koulutuspalvelujen tuottaja.<sup>1</sup>

Nuoret ovat yksi Diakonissalaitoksen keskeisistä kohderyhmistä. Vamos on Diakonissalaitoksen suurin nuorille suunnattu palvelu, joka tavoittaa vuosittain tuhansia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria ja tarjoaa heille yksilö- ja ryhmämuotoista tukea ja toimintaa (ks. Vamoksen vuosi -raportti 2023).

Vuonna 2021 Diakonissalaitoksessa otettiin käyttöön uusi strategia, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena oli nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Strategiaa toteuttamaan perustettiin Nuoriso-ohjelma.

1 <https://www.hdl.fi/meista/>

Tällöin ohjelman visio määriteltiin näin: *”Rakennamme yhteisöjä, joissa nuoret kokevat osallisuutta ja ovat yhdenvertaisia toimijoita muiden kanssa. Vahvistamme nuorten luottamusta yhteiskunnassa.”* Ohjelman toiminnot aloitettiin 2022, ja nimi muutettiin Nuorten ohjelmaksi. Ohjelma rakennettiin linjaan strategian neljän painopisteen kanssa.

## Nuorten ohjelman visio:

Rakennamme yhteisöjä, joissa nuoret kokevat osallisuutta ja ovat yhdenvertaisia toimijoita muiden kanssa. Vahvistamme luottamusta yhteiskunnassa.

Vaikutamme sote-uudistuksen käynnistymiseen, sosiaaliturvauudistukseen ja työllisyyspalveluiden kuntasiirtoon siten, että haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ääni ja tarpeet tulevat esille. Saamme aikaan kestävästi muutoksen vaikuttavien asiakaslähtöisten palveluiden rakentamiseksi ja nuorten toimijuuden vahvistamiseksi. Mahdollistamme verkostomaisella toimintatavalla uusien käytäntöjen kokeilun yhteiskunnallisiin muutoshaasteisiin.



Lähde: Hyväksytty esitys valtakunnallisen Nuoriso-ohjelman perustamisesta (K-jory 2021)

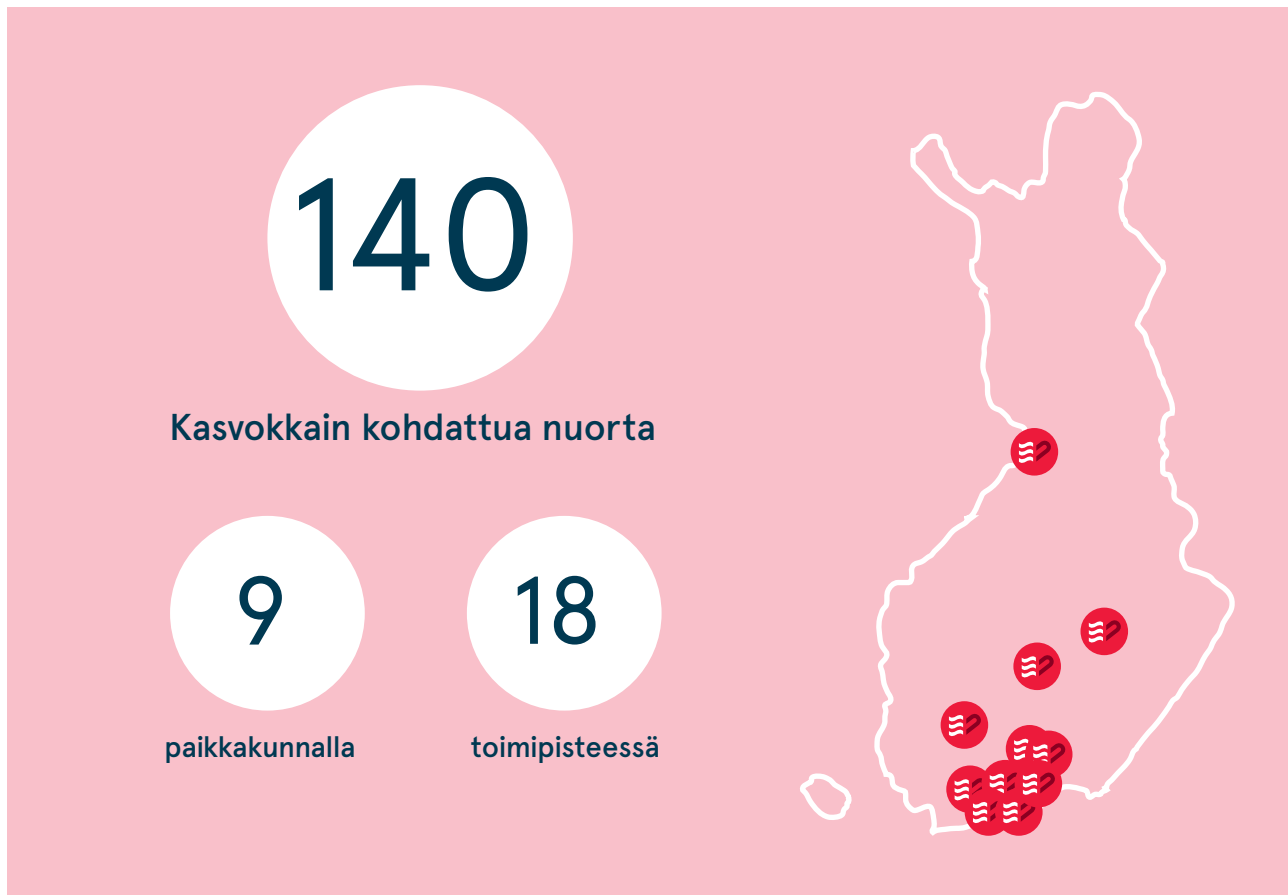
Nuorten ohjelman tavoitteiksi määrittivät nuorten kokemustiedon tunnistaminen ja hyödyntäminen, syrjäytymistä ehkäisevien innovaatioiden synty, yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttaminen konsernin osaamisen ja potentiaalin avulla sekä monimuotoinen työyhteisö (nuorten kyvykkyyksien tukeminen ja työelämäkokemuksen tarjoaminen Diakonissalaitoksen työtehtävissä).

Toiminnan muotoutumisessa painotettiin kokeilevuutta ja start up -henkisyttä. Toiminnan käynnistyessä vuonna 2022 Nuorten ohjelmassa toteutettiin valtakunnallinen kiertue, jonka aikana kerättiin nuorten näkemyksiä siitä, minkä asioiden pitäisi muuttua, jotta nuorten elämä olisi tulevaisuudessa parempi. Kiertueen aikana kohdattiin kasvokkain 140 nuorta yhdeksällä paikkakunnalla, 18 eri toimipisteessä.

Kiertueesta tuotetussa raportissa (Pohjalainen 2022) Nuorten ohjelman tavoite muotoiltiin seuraavasti:

*”Nuorten ohjelman tavoitteena on vaikuttaa siten, että haavoittuvassa asemassa olevien nuorten omat kokemukset ja tarpeet tulevat esille yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös synnyttää uusia nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä kumppanuuksia ja ratkaisuja.”*

Kiertueen tulosten pohjalta suunniteltiin Nuorten ohjelman toimintoja, joilla pyrittiin vahvistamaan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa, edistämään heidän osallisuuttaan ja tuomaan nuorten kokemustieto osaksi päätöksentekoa ja palveluiden kehittämistä.



*Nuorten ohjelma käynnistyi kiertueella, jossa tavattiin 140 nuorta kasvokkain 9 eri paikkakunnalla ympäri Suomea. Tavoitteena oli kerätä tietoa nuorilta, mihin asioihin Nuorten ohjelmassa tulisi kiinnittää huomiota, jotta nuorten ääni kuuluisi paremmin yhteiskunnassa. (Kiertue 2022)*

Toimintaa suunnattiin Diakonissalaitoksen palveluissa (esim. Vamos, Rinnekodit) mukana oleville nuorille, joilla oli mahdollisuus ohjatusti toteuttaa omaehtoisia projekteja liittyen vaikuttamiseen, tapahtumien järjestämiseen, päättäjätapaamisiin tai viestintään. Ohjelman vaikuttamistyöhön ovat kuuluneet nuorten puhujavalmennukset ja puhujakeikat, päättäjätapaamiset ja vierailut, mediaesiintymiset televisiossa ja lehdissä, sekä kannanotot ja mielipidekirjoitukset. Ohjelman sisällä on toiminut Ääni nuorille -podcast ja -blogi. Podcast-jaksoja tehtiin kaikkiaan kuusi ja blogikirjoituksia 27. Myös Helsingin kaupungin ja ME-säätiön yhteisessä Maahanmuuttajanuorten Helsinki -hankkeessa kehitetty MakeSomeNoise-puhujaverkosto-konsepti siirtyi Diakonissalaitokselle vuonna 2024.

Ohjelman vaikuttamistyön keskiössä ovat olleet erilaiset päättäjätapaamiset. Ohjelmassa on tavattu kunnallispolitiikkoja, kansanedustajia, Euroopan parlamentin jäseniä ja ministereitä sekä lukuisia kansanedustajaehdokkaista vuoden 2023 eduskuntavaalien alla. Yhteensä ohjelman aikana on tavattu 81 kansanedustajaa tai kansanedustajaehdokasta. Nuorten ohjelmalla on myös oma edustaja eduskunnan nuorten mielenterveyden tukiryhmässä ja nepsy-verkostossa.

## Nuorille suunnattu toiminta

2022-6/2024

1 713

kohtaamista  
nuorten kanssa

528

nuorten osallisuutta  
edistävää toimeksi-  
antoa WorkPilotsin  
kautta

94

vaikuttamiseen  
liittyvää työpajaa tai  
valmennusta nuorille

### Vaikuttamisen muodot nuorten kanssa:

- Kansalaisaloite
- Podcast
- Sosiaalinen media
- Blogit
- Kansanedustajien ja ehdokkaiden tapaamiset ja kohtaamiset
- Mielipidekirjoitukset, media (tv, lehdet jne)
- Eduskunnan verkostot
- Tapahtumat
- Kannanotot



## Nuorten kanssa toteutettu vaikuttaminen

2022–6/2024

81

kohtaamista  
nuorten ja  
kansanedustajan /  
ehdokkaan kanssa

72

nuoren esiintymistä  
/ puheenvuoroa  
erilaisissa  
tilaisuuksissa

27

nuorten  
kirjoittamaa  
blogi-tekstiä

6

nuorten tuottamaa  
Podcast-jaksoa

### Aiheet, joihin nuorten kanssa on pyritty vaikuttamaan:

- Nuorten osallisuus päätöksenteossa
- Nuotti-valmennuksen diagnoosi-  
vapauden säilyttäminen
- Monikielisten nuorten osallisuus
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy
- Nepsy-asiat
- Nuorten mielenterveys
- Arjen tuki
- Sosiaalihuoltolain uudistus

Nuorten ohjelmassa on yhdessä nuorten kanssa pyritty vaikuttamaan lukuisiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Näihin lukeutuvat nuorten osallisuus päätöksenteossa, monikielisten nuorten osallisuus, nuorten syrjäytymisen ehkäisy, nuorten mielenterveys ja neurokirjo, arjen tuki, sosiaalihuoltolain uudistus ja Nuotti-valmennuksen säilyminen matalan kynnyksen ammatillisena kuntoutuksena.

Osana vaikuttamistyötä Nuorten ohjelma teki kansalaisaloitteen nuoriasiavaltuutetun viran perustamisesta vuonna 2023. Aloitteen taustalla oli huoli siitä, ettei Suomessa ole yksiselitteistä ja riippumatonta tahoja, jonka tehtävänä olisi varmistaa nuorten aikuisten aseman ja oikeuksien toteutuminen. Kansalaisaloite toteutettiin yhteistyössä muiden diakoniatoimijoiden kanssa (Dila, Diak,

ODL, Diakoniaopisto, Diakon ja STEP-koulutus). Kansalaisaloite ei saanut riittävää kannatusta, mutta eteni kansanedustaja Hanna Holopaisen tekemänä lakialoitteena myöhemmin eduskuntaan (Talousarvioaloite TAA 62/2023 vp).

Nuorten ohjelmassa tuettiin myös nuorten työllistymistä. Ohjelmassa toimi nuoria sekä kuukausipalkkaisina työntekijöinä että lyhytkestoisissa keikkatöissä (WorkPilots-keikkatyön malli). Lisäksi työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille rakennettiin polkuja töihin Rinnekoteihin.

Yksi keskeinen työllistymisen tukimuoto oli myös Diakonissalaitoksen yhteistyössä Suomen Diakoniaopiston kanssa toteuttama Tulevaisuuden

työyhteisöt -kokeilu, joka toimi Nuorten ohjelman puitteissa lokakuusta 2022 kevääseen 2023. Kokeilun lähtökohtana oli kehittää kokonaisuus, joka palvelee työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria uudella tavalla ja tukee heitä matkalla kohti opiskelua tai työelämää.

Kokeilussa yhdistettiin neljän viikon tutustumisjaksoja hyvinvointi- ja palvelualoille sekä Vamos-valmennusta. Kuntoutussäätiö toteutti tästä kokeilusta erillisen arvioinnin (Klemelä ym. 2024). Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun välittömänä tavoitteena oli vahvistaa nuorten hyvinvointia, opiskelunvalmiuksia ja työelämävalmiuksia.

Pitkän tähtäimen tavoitteena oli, että nuoret työllistyvät heitä kiinnostaville aloille. Yksilöllisiä polkuja työllistymiseen pyrittiin rakentamaan etenkin Diakonissalaitoksen konserniin tai muihin sote-alan työpaikkoihin ja palvelualoille. Samalla haluttiin vahvistaa konsernin vieraanvaraisuus-konseptia ja luoda moninaisuutta Diakonissalaitoksen työyhteisöihin. Kokeilulla oli lisäksi laajempi yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite: se pyrki vahvistamaan nuorten työllistymistä sote-alalle ja siten omalta osaltaan helpottamaan työvoiman kohtaanto-ongelmaa.

Erillisiä Nuorten ohjelmaan kytkeytyviä hankkeita ovat olleet esimerkiksi Kokonaisena työssä -hanke, jossa kehitetään kokemusasiantuntijuuden koulutuksia ja toimintamalleja. Ohjelman aikana pyrittiin myös kehittämään toimintatapoja, joilla toimintaa voitaisiin laajentaa jatkossa muiden toimijoiden toteutettavaksi.

Suurin osa Nuorten ohjelman toiminnasta on tapahtunut pääkaupunkiseudulla. Tämän lisäksi toimintaa on ollut jonkin verran myös muissa suurissa kaupungeissa ja etänä. Nuorten ohjelma toteutti yhteistyössä Vamos Oulun kanssa pilotin, jossa Nuorten ohjelma palkkasi kaksi kokemustyöntekijää käymään tulevaisuuskeskusteluja oululaisten haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kanssa. Kokeilun tavoitteena oli tuoda hiljaisten nuorten ääntä Oulun kaupungin päätöksentekoon ja vahvistaa siten nuorten osallisuutta paikallisella tasolla. Kokeilu toimi osaltaan myös lähtölaukauksena Diakonissalaitoksen tulevaisuustyölle, jonka tavoitteena on "laajentaa tulevaisuusvaltaa" eli tehdä tulevaisuuskeskusteluun osallistumisesta esteettömämpää ja saavutettavampaa entistä useammille ihmisille (lisätietoa aiheesta: <https://www.hdl.fi/tulevaisuustyo/>).

Vuonna 2024 Nuorten ohjelman tiimissä työskentelee seitsemän henkilöä. Vuonna 2023 yhteensä 44 nuorta teki keikka-töitä WorkPilots -alustan kautta, ja työ-suhteessa toimi 10 kokemusasiantuntijaa. Kohtaamisia nuorten kanssa oli 1122. (Diakonissalaitos 2024.) Sisäisen mediaseurannan mukaan syyskuusta 2022 kesäkuuhun 2024 Nuorten ohjelman pääsivulla oli kaikkiaan yli 3000 käyntiä, ohjelmaa koskevilla yksittäisillä uutisilla oli 128–671 lukukertaa, podcast-jaksoilla 140–313 kuuntelua ja blogikirjoituksilla 141–227 avaamiskertaa. Vuoden 2023 mediaseurannassa yksittäisistä uutisaiheista nuoret ja maahanmuutto saivat eniten mediaosumia. Instagramissa seuraajien suurin ikäryhmä olivat 18–24-vuotiaat ja toiseksi suurin ryhmä 25–34-vuotiaat.

## Osana Nuorten ohjelmaa toteutetut yhteistyöhankkeet ja -projektit

- MakeSomeNoise-konsepti 2024 yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa.
- Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilu 2022–2023 yhteistyössä Vamoksen ja SDO:n kanssa.
- Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen kaupungin päätöksenteossa -kokeilu 2023 yhteistyössä Oulun kaupungin ja Oulun Diakonissalaitoksen kanssa.
- Kansalaisaloite nuoriasiavaltuutetusta 2023 yhteistyössä D-verkoston: SDO:n, Diakin, ODL:n, Lahden Dilan, Länsi-Suomen Diakonialaitoksen säätiön, ja Step-koulutuksen kanssa.
- Ääni nuorille -podcast 2022–2023 yhteistyössä ArtLabin kanssa.
- Kokonaisena työssä -hanke 2023–2024 yhteistyössä SDO:n ja Diakin kanssa.

# Arvioinnin toteutus

Kuntoutussäätiö toteutti Nuorten ohjelman kokonais- arvioinnin Diakonissalaitoksen toimeksiantona. Arvioinnin viitekehystenä hyödynnettiin muutosharvointia (outcome harvesting) (esim. Wilson-Grau & Britt 2013). Muutosharvoinnin tavoitteena on jäljittää merkityksellisiä muutoksia eli sellaisia vaikutuksia, joihin hanke ja hankkeessa toteutettu toiminta ovat mahdollisesti myötävaikuttaneet. Muutosharvoinnissa ei käytetä etukäteen määritettyjä mittareita, vaan menetelmällä voidaan kuvailla muutosta niissä toimijoissa, joihin toiminnalla pyritään vaikuttamaan joko suoraan (vaikutuspiirissä) tai välillisesti (kohdepiirissä).

Arviointi toimintaan osallistuneiden tunnistamiin vaikutuksiin, jotka kohdistuivat 1) ohjelmaan osallistuneisiin nuoriin, 2) Diakonissalaitokseen ja nuorten omiin yhteisöihin sekä 3) yhteiskuntaan laajemmin. Osana vaikutusten arviointia hyödynnettiin Kuntoutussäätiön toteuttamaa arviointia Nuorten ohjelman sisällä toimineesta Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilusta (Klemelä ym. 2024).

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää, miten Nuorten ohjelma on kokonaisuudessaan onnistunut tukemaan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten osallisuutta, löytämään uusia vaikuttamisen tapoja ja edistämään nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa ja tarjoamaan heille työelämäkokemuksia. Arvioinnin on tarkoitus tukea myös ohjelman jatkokehittämistä. Arvioinnissa huomioitiin yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallinen näkökulma.

Arvioinnin tutkimuskysymykset olivat:

- Millaisia vaikutuksia Nuorten ohjelmalla on ollut:  
a) ohjelmaan osallistuneille nuorille yksilöinä erityisesti heidän osallisuutensa vahvistumisen kannalta, b) Diakonissalaitokselle ja nuorten omille yhteisöille ja c) yhteiskunnan tasolla?
- Minkälaisia uusia vaikuttamisen tapoja ohjelmassa on löydetty?
- Missä määrin ohjelma on onnistunut edistämään haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa?
- Miten ohjelmaa tulisi jatkossa kehittää?

## Aineisto ja menetelmät

Arviointi toteutettiin moninäkökulmaisesti. Aineistoa kerättiin useita menetelmiä hyödyntäen. Aineistot ja näkökulmat tukivat toisiaan ja auttoivat vastaamaan arviointikysymyksiin mahdollisimman laajasti. Arvioinnissa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2023).

Tutkimukseen osallistuvilla kerrottiin arvioinnin tarkoituksesta sekä tietojenkeruu- ja säilytyskäytännöistä ja osallistujilta pyydettiin tietoon perustuva suostumus. Arviointitutkimus on saanut puoltavan lausunnon Diakonissalaitoksen tutkimuseettiseltä toimikunnalta.

## Nuorten fokusryhmähaastattelut

Haastateltaviksi rekrytoitiin Nuorten ohjelmaan eri aikoina osallistuneita nuoria. Haastateltavien joukon kokoonpanosta keskusteltiin yhdessä Diakonissalaitoksen Nuorten ohjelman työntekijöiden kanssa. Haastattelujen toteutuksen aikana ohjelmassa oli mukana noin 40 nuorta, jotka olivat osallistuneet ohjelmaan aktiivisesti. Tästä joukosta mukaan kutsuttujen lisäksi haastatteluihin rekrytoitiin sekä vuonna 2022 että 2023 toteutuneisiin pilotteihin ja projekteihin sekä palkkioperustaiseen työhön osallistuneita nuoria.

Ohjelman työntekijät rekrytoivat nuoret haastatteluihin hyödyntäen välineenä Diakonissalaitoksen käyttämää WorkPilots -alustaa. Haastattelukutsut luotiin WorkPilots -alustalle työkeikkoina. Alustan kautta mahdolliset osallistujat saivat tiedon ryhmähaastattelun ajankohdasta ja saivat luettavakseen tutkimustiedotteen. He saivat myös tutkijoiden yhteystiedot. Ottamalla vastaan työkeikan antoi osallistuja alustavan suostumuksensa tutkimukseen. Kuntoutussäätiön tutkijat olivat tämän jälkeen yhteydessä tutkittaviin ja varmistivat ryhmähaastatteluiden toteutuksen.

Diakonissalaitoksen työntekijät olivat myös suoraan yhteydessä osaan nuorista. Nuorille suunnatuissa viesteissä kerrottiin arvioinnin tavoitteista, haastateluista ja niihin tavoiteltavasta kohderyhmästä. Näissä kysyttiin alustavaa suostumusta tutkimukseen ja lupaa välittää yhteystiedot tutkijoille. Kuntoutussäätiön tutkijat sopivat haastattelusta tarkemmin nuorten kanssa ja varmistivat, että nuorilla oli riittävästi tietoa tutkimukseen osallistumisesta. Kun fokusryhmä-haastattelut oli toteutettu, Kuntoutussäätiö välitti haastateltujen nuorten nimet Diakonissalaitokselle palkkion maksua varten. Palkkiot maksettiin WorkPilots -alustan kautta.

Nuorten kanssa toteutettiin viisi fokusryhmähaastattelua. Yhteen fokusryhmähaastatteluun osallistui 2–5 osallistujaa. Haastattelut toteutettiin etänä. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja ja kestivät noin 1–1,5 tuntia. Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitukset litteroitiin nuorten suostumuksella.

Haastateltuja nuoria oli yhteensä 16. Osallistuneilta nuorilta ei kysytty tarkkoja taustatietoja. Nuoret toivat kuitenkin haastatteluissa esille kouluttautumiseen ja työllistymiseen liittyviä hankaluuksia, erilaisia

terveysongelmia ja yksinäisyyttä. Nuoria tavoitettiin eri puolelta Suomea. Suurin osa haastatelluista nuorista oli tullut mukaan toimintaan Vamoksen palveluista.

## Työpaja ja ohjelman työntekijöiden haastattelu

Osana arviointia toteutettiin Diakonissalaitoksen johdon ja Nuorten ohjelman työntekijöiden fasilitoitu työpaja, jossa koottiin yhteen työpajaan osallistuneiden tunnistamia ohjelman tuloksia ja vaikutuksia. Kaksi tuntia kestänyt työpaja toteutettiin kasvokkaisena Diakonissalaitoksen tiloissa. Työpajaan osallistui kaikkiaan 12 Diakonissalaitoksen edustajaa, joista yksi osallistui etänä. Kaksi osallistujista oli Nuorten ohjelmaan kuukausipalkkaisina työntekijöinä osallistuneita nuoria<sup>2</sup>. Työpajassa keskusteltiin osallistujien näkemyksistä siitä, mikä ohjelmassa on ollut merkityksellistä. Sen lisäksi työpajaan osallistuneet kokosivat pienryhmissä näkemyksiään siitä, mitä vaikutuksia ohjelmalla oli ollut 1) ohjelmaan osallistuneille nuorille, 2) Diakonissalaitoksen henkilöstölle, 3) Diakonissalaitoksen sidosryhmille, kuten yhteistyökumppaneille ja yhteiskunnalle laajemmin. Työpajan yhteiset keskustelut nauhoitettiin ja lisäksi tehtiin kirjallisia muistiinpanoja. Analyysin aineistona hyödynnettiin näiden lisäksi työpajassa tuotettuja materiaaleja.

Lisäksi Nuorten ohjelman työntekijöille toteutettiin yksi fokusryhmähaastattelu, jossa syvennyttiin tarkemmin ohjelmatoiminnan hyötyihin ja työntekijöiden havaitsemiin vaikutuksiin nuorille, Diakonissalaitokselle ja yhteiskunnalle. Haastatteluun osallistui neljä hankkeen työntekijää, joista yksi etänä. Myös toinen haastatteloista osallistui etänä. Haastattelun kesto oli 1,5 tuntia.

## Sähköpostikysely sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille

Aineistoa kerättiin myös lähettämällä sidosryhmille lyhyt sähköpostikysely, joka sisälsi kahdesta neljään ohjelman vaikutuksia käsittelevää laadullista kysymystä. Kysely lähetettiin sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille. Sisäiset sidosryhmät koostuivat Diakonissalaitoksen työntekijöistä, jotka työskentelevät organisaation johtotehtävissä tai muutoin ohjelman kannalta merkittävissä tehtävissä. Ulkoisilla sidosryhmillä viitataan ohjelman kumppaniorganisaatioihin ja päättäjiin, joiden kanssa ohjelmassa tehtiin yhteistyötä. Diakonissalaitoksen työntekijät lähettivät kyselyn sähköpostilla vastaanottajille. Vastauksia saatiin yhdeksän kappaletta, joista viisi sisäisiltä sidosryhmiltä eli Diakonissalaitoksen johdolta ja muilta organisaation työntekijöiltä ja neljä ulkoisilta sidosryhmiltä (kaksi kansanedustajilta ja kaksi yhteistyöorganisaatioilta).

## Taustamateriaali

Arvioinnissa on hyödynnetty arvioinnin aikana kerättyjen aineistojen ohella Nuorten ohjelmaa koskevaa aiempaa materiaalia. Osa tästä aineistosta on julkista, osa puolestaan Diakonissalaitoksen sisäisiä aineistoja. Aineistot kuvataan liitteessä 1.

Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty Kuntoutussäätiön Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnin tuloksia (Klemelä ym. 2024). Arviointi toteutettiin syksystä 2022 kevääseen 2024. Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnin aineisto koostui nuorten ryhmähaastatteluista, työyhteisöjen ryhmähaastattelusta, mentorin haastattelusta, asiantuntijahaastatteluista TE-palvelujen työntekijöille, yhteiskehittämisen ja itsearvioinnin työpajoista kokeiluun osallistuneille HDL:n ja SDO:n edustajille, HDL:n keräämästä rekisteriaineistosta, nuorten kyselyistä (alku- ja loppukysely) sekä seurantayhteydenotosta nuorille 3 kk Vamos-valmennuksen päättymisen jälkeen ja 6 kk päättymisestä. Lisäksi HDL keräsi Tulostähtiaineistoa, jota hyödynnettiin nuorten kanssa työskentelyssä ja arvioinnissa. Aineistoja analysoitiin laadullisen ja määrällisesti. Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnissa toteutettiin myös SROI-analyysi (Social Return on Investment – investoinnin yhteisötuoton arviointi), jolla tarkasteltiin vaikutusten rahallista hyötyä (esim. Klemelä 2019).

## Menetelmät

Nuorten ohjelman arvioinnissa sovellettiin muutosharavointimenetelmää (outcome harvesting) soveltuvin osin edeten 1) tilaajan kanssa yhdessä tehdystä tutkimuskohteen ja muutosharavoinnin kysymysten ja tiedonkeruun suunnittelusta, 2) kirjallisen dokumenttiaineiston, työpaja-aineiston ja fokusryhmähaastatteluaineiston analysointiin tutkimuskysymysten valossa, 3) analyysiin perustuvaan vaikutusten kuvaukseen ja edelleen 4) vaikutusten tulkintaan ja niiden merkitysten tarkasteluun. (Ks. Karppanen 2023; Wilson-Grau & Britt 2013.)

Aineistot analysoitiin sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla ja teemoittelemalla, pitäen yleisenä kehiksenä tutkimuskysymyksiä ja pyrkien vastaamaan niihin (Tuomi & Sarajärvi 2009). Analyysissä huomioitiin yksilö-, yhteisö-, ja yhteiskunnallinen näkökulma. Tuloksissa esitetään haastattelujen nuorten luvalla lainauksia haastatteluista. Lainauksia on pienimuotoisesti editoitu luettavuuden lisäämiseksi.

Alustavat tulokset esiteltiin Diakonissalaitokselle. Lisäksi arviointiraportin kirjoittamisvaiheessa tutkijat syvensivät ja tarkistivat tulkintojaan keskustellen niistä yhdessä Nuorten ohjelman vastuuhenkilön kanssa.

2 Kun tuloksissa viitataan työntekijöiden ja nuorten näkökulmiin, on nuorten työntekijöiden vastaukset luettu osaksi nuorten näkökulmaa.

# Arvioinnin tulokset

## Havaitut muutokset ja vaikutukset

Seuraavaksi esitellään ohjelman tuottamia vaikutuksia kolmella tasolla: 1) yksilötasolla eli nuorissa itsessään tapahtuneita muutoksia ja vaikutuksia, 2) yhteisötasolla eli Diakonissalaitoksen työyhteisön, sidosryhmien ja nuorten omien yhteisöjen tasolla ilmenneitä vaikutuksia ja 3) yhteiskunnan tasolla tapahtuneita muutoksia ja vaikutuksia. Tässä ryhmitellyt vaikutukset ovat Diakonissalaitoksen työntekijöiden ja johdon, ohjelmassa mukana olleiden nuorten, samoin kuin Nuorten ohjelman ulkopuolisten sidosryhmien (yhteistyökumppanien ja päättäjien) havaitsemia muutoksia, jotka heidän tulkintansa mukaan ovat Nuorten ohjelman aikaansaamia tai ohjelman myötä syntyneitä. Tunnistettavuuden ehkäisemiseksi työsuhteessa Diakonissalaitoksella Nuorten ohjelmassa olleiden nuorten näkemykset on luokiteltu nuorten, ei työntekijöiden näkemykseksi.

## Yksilötason muutokset ja vaikutukset

Vaikutuksista, joita ohjelmalla oli ollut ohjelmaan osallistuneille nuorille, puhuttiin paljon etenkin työntekijöiden ja johdon työpajassa sekä työntekijöiden ja nuorten haastatteluissa. Kaikki osapuolet olivat havainneet runsaasti myönteisiä vaikutuksia tällä tasolla.

### Psykologiset ja hyvinvointia koskevat vaikutukset

Nuoret kuvasivat ohjelman vaikutuksia itseensä ja omaan elämäänsä hyvin positiivisina. Eniten puhuttiin vaikutuksista, jotka koskivat omaa hyvinvointia, mielenterveyttä, jaksamisesta ja tulevaisuuteen suuntaavia asenteita.

Nuoret kertoivat myös luottamuksesta omaan tulevaisuuteensa ja vaikutusmahdollisuuksiinsa, yksinäisyyden vähenemisestä, itsetunnon ja itsetuntemuksen kasvusta sekä ymmärryksen lisääntymisestä muita ihmisiä ja heidän erilaisia taustojaan kohtaan.

Työntekijöiden ja johdon näkemykset ohjelman vaikutuksista siihen osallistuneille nuorille olivat saman suuntaisia kuin nuorten omat kuvaukset. Työntekijät pitivät hyvinvoinnin ja toimijuuden kasvua sekä luottamusta ja uskoa omaan osaamiseen keskeisinä nuorissa yksilötasolla tapahtuneina vaikutuksina.

Useat nuoret kertoivat painokkaasti siitä, että Nuorten ohjelma ja kokemusosaajana tai -asiantuntijana toimiminen oli auttanut heitä näkemään omat, hankalatkin kokemukset uudessa valossa ja osaltaan hyödyllisinä. He kokivat rohkaistuneensa ja voimaantuneensa kokemusosaajina. Osallistumisesta oli saatu

energiaa ja moni koki jaksamisensa parantuneen. Kuulluksi tuleminen mainittiin myös tärkeänä vaikutuksena. ”Mut on kuultu”, kiteytti eräs nuori kokemuksensa. Nuoret tunnistivat siis lukuisia myönteisiä vaikutuksia itsessään ja arvioivat niiden osaltaan myös auttavan heitä eteenpäin tulevaisuudessa, kuten eräs haastateltu nuori kuvaili:

*”No mä oon ehkä huomannut semmoista itsevarmuutta ja rohkeutta. Se on ainakin silleen tuonut itsevarmuutta ja rohkeutta siinä, että pystyy kokeilemaan jotain uutta, mutta myös sitä, että kun pystyy aloittamaan nää tehtävät tämmöisellä matalalla kynnyksellä, niin sitten siitä saa kokemusta ja sitten sen kokemuksen voi viedä eteenpäin työelämään tai sitten johonkin muuhun niinku vähän haastavampaan tilanteeseen.”*

### Opitut tai hankitut taidot

Nuoret kertoivat kohtalaisen usein erilaisista taidoista, joita he olivat oppineet tai joita heille oli kertynyt Nuorten ohjelmaan osallistumisen myötä. Näitä taitoja olivat työelämätaidot, kirjoittamiseen ja meemien tekoon liittyvät taidot, omista kokemuksista kertomiseen liittyvä osaaminen ja rohkeus, kyky hyödyntää vaikeita kokemuksia, vaikuttamisen taidot ja keinot sekä oppimisen halu. Myös työntekijät totesivat nuorten osaamisen kehittyneen keikkatyön myötä.

### Käytännön hyödyt opiskelu- ja työelämäpoluilla

Ohjelmalla oli myös erinäisiä käytännön vaikutuksia osallistujien elämään. Käytännön hyödyistä puhuivat etenkin henkilöstön edustajat ja Nuorten ohjelmassa työsuhteessa olleet nuoret.

Ohjelman koettiin auttaneen nuoria elämässä eteenpäin, tukeneen työllistymisessä ja koulutuspoluilla sote- tai viestintäaloilla. Pääsy puhujaksi puhujaverkostoon mainittiin yhtenä vaikutuksena. Toimeentulon paranemisesta kertoivat niin työntekijät kuin nuoretkin. Eräs nuori osallistuja kertoi, että WorkPilots-keikkojen kautta hänellä oli herännyt toivo oman työpaikan saamisesta tulevaisuudessa. Yleinen verkostojen ja kokemusten saaminen nimettiin myös koettuina vaikutuksina. Lisäksi mainittiin kuntoutumisen tuki ja tiedon saaminen sosiaalisen median vaikuttajien hyvinvoinnista.

### Suhde yhteiskuntaan ja siihen vaikuttamiseen

Jotkut haastatelluista nuorista mainitsivat yksilötason vaikutuksista kertoessaan myös suhteensa yhteiskuntaan

ja tässä suhteessa tapahtuneet muutokset. He kertoivat, että olivat ohjelman myötä kiinnostuneet politiikasta ja yhteiskunnasta tai että heidän halunsa vaikuttaa oli herännyt. He kokivat myös, että heidän vaikuttamiseen liittyvät tietonsa ja osaamisensa olivat karttuneet ja he olivat löytäneet keinoja vaikuttamiseen.

Ohjelman kautta oli heidän mukaansa tarjoutunut mahdollisuus vaikuttaa ihmisarvoon ja mielenterveyteen liittyviin asioihin. Muutoksia kokeneet nuoret kuvailivat muutoksia yleensä myönteisinä. Monet esimerkiksi kertoivat aiemmin etäiseltä tuntuneen politiikan tulleen jollain lailla lähemmäksi oman vaikuttamistoiminnan myötä. Tämä vaikuttamistoiminta koettiin voimaannuttavaksi.

Kaikki nuorista eivät kuitenkaan kokeneet suhteensa yhteiskuntaan tai vaikuttamiseen juurikaan muuttaneen ohjelman myötä. Myös muutamista kielteisistä muutoksista kerrottiin: Eräs osallistuja koki luottamuksensa politiikkaa kohtaan rapautuneen. Toinen nuori kertoi kohdanneensa vihapuhetta julkisiin esiintymisiin liittyen. Näihin ikäviin kokemuksiin hän oli ohjelmassa pystynyt jo ennalta valmistautumaan ja saanut tilanteeseen myös tukea.

## Yhteisötason muutokset ja vaikutukset

Yhteisötason muutoksia tunnistettiin nuorten omissa yhteisöissä samoin kuin Diakonissalaitoksessa työyhteisönä ja organisaationa sekä Diakonissalaitoksen tekemässä sidosryhmätyössä.

### Nuorten omat yhteisöt

Kysymme haastatteluissa nuorilta myös, miten ohjelma mahdollisesti oli vaikuttanut heidän lähipiiriinsä, esimerkiksi perheeseen tai ystäviin.

Monet toivoivat ja kokivat, että pystyvät omalla esimerkillään vaikuttamaan siihen, että muutkin nuoret voivat vaikuttaa yhteiskunnassa. Myös työntekijät tunnistivat tämän nuoria motivoivana tekijänä. Nuoret kertoivat myös oppineensa ohjelmaan osallistumalla kohtaamaan monenlaisia ihmisiä ja ymmärtämään erilaisia taustoja.

Lähipiiriin liittyvistä vaikutuksista nuoret kertoivat läheistensä oppineen arvostamaan kokemusasian-tuntijuutta tai luottavan nykyään nuoren pärjäämiseen. Eräs nuori kertoi, että myös hänen lähipiiristään oli osallistuttu Nuorten ohjelmaan ja hän itse oli kannustanut kavereita tekemään vaalikonetta ja äänestämään. Myös kaverien kerrottiin suhtautuneen kannustavasti osallistumiseen. Eräs nuori kertoi senkin olevan merkityksellistä, että hän voi nykyään kertoa kavereille, ettei vain makaa yksin kotona. Toinen, työttömänä ollut nuori kuvaili osallistumisen yhteisöllistä vaikutusta näin:

*”Olen ollut työttömänä. On mukavaa kun [nyt] voi sanoa sukulaisille, että oon aika tärkeessäkin jutussa, teen tärkeitä juttua, pystyn hyödyntämään omia kokemuksia, ei tule sellainen olo, että olisi epäonnistunut.”*

### Diakonissalaitos työyhteisönä ja organisaationa

Nuorten ohjelman rakentamisessa otettiin alusta alkaen strategisella tasolla huomioon myös Diakonissalaitoksen sisäisen toimintakulttuurin muuttaminen niin, että nuorten osallistumista lisätään ja nuorten ääntä kuunnellaan toimintojen suunnittelussa enemmän. Näin eräs työntekijä määritteli ohjelman tavoitteita omin sanoin, keskustellessamme arvioinnin osana toteutetussa työpajassa johdolle ja henkilöstölle merkityksellisistä ja erityisesti mieleen painuneista asioista:

*”Tavoitteena on ollut saada se nuorten ääni kuuluviin ja sitten toisaalta rakentaa rakenteita, miten se on mahdollista meille sisäisesti, mutta laajemminkin yhteiskunnassa. Ja sillä me pystytään puuttumaan siihen asiaan, mihin Diakonissalaitos haluaa vaikuttaa, eli ehkäistä nuorten syrjäytymistä.”*

Nuorten kokemustietoon kohdistuvan ymmärryksen ja arvostuksen nähtiin vahvistuneen organisaatiossa ja kokemustiedon hyödyntämisen lisääntyneen Diakonissalaitoksen sisällä. Nuorten äänen katsottiin nyt kuuluvan entistä paremmin Diakonissalaitoksella. Näkemystä tukee osaltaan yksittäinen esimerkki, josta eräs haastateltu nuori kertoi. Hän koki pystyneensä kyseenalaistamaan joitakin Diakonissalaitoksen toimintatapoja, kuten nuorten puuttumista päätöksentekopöydistä. Työntekijät arvioivat myös nuorten luottamuksen organisaatioon ja sen myötä ”järjestelmään” vahvistuneen.

Kaiken kaikkiaan työntekijät ja johto katsoivat, että Nuorten ohjelman toiminnassa on onnistuttu luomaan uusia malleja, käytäntöjä ja rakenteita kokemustiedon, -asiantuntijuuden ja kokemustyöntekijöiden työlle. Tällaiseksi nimettiin muun muassa WorkPilots-alustaa hyödyntävä palkkioperustaisen työn malli. Sovelluksen kautta tarjotaan työmahdollisuuksia ja se toimii myös viestintäkanavana. Sovelluksen käytön myötä tieto Nuorten ohjelmasta on myös levinnyt laajemmalle.

Diakonissalaitoksen konsernissa on myös edelleen käynnissä kokemusosaamiseen kohdistuva kehittämis-työ, jonka tavoitteena on luoda konserniin yhtenäiset rakenteet kokemusosaamistoiminnalle. Tätä kehittämis-työtä on johdettu Nuorten ohjelmasta käsin ja sen tueksi on luotu kokemusosaamisen tiekartta.

Myös nuorille suunnattuun toimintaan on ohjelman kuluessa muodostunut pysyvämpiä rakenteita. Esimerkkejä säännöllisestä toiminnasta ovat ohjelmaa koskevat infotilaisuudet, kerran kuussa pidettävät valmennukset sekä yhteisötapaamiset. Myös Kokonaisena työssä -hankkeessa on ollut säännöllisiä kokemustietämisen työpajoja, joissa keskitytään nuorten kokemusosaamisen työstämiseen ja viestintään. Säännöllisen toiminnan olemassaolo on tukenut Nuorten ohjelman viestintä- ja markkinointityötä.



Nuorten ohjelma on työntekijöiden kokemuksen mukaan tarjonnut myös osa- ja täsmätökykyisten työllistämistä koskevia, työhyvinvointiin ja hallinnollisiin kysymyksiin liittyviä oppeja. Haastatellut olivat havainneet, että kokemusasajien kanssa työskentely vaatii uudenlaista, joustavaa työtettä ja hitaampaa tahtia sekä mahdollisuutta saada työnohjausta.

Kokonaisuudessaan Nuorten ohjelma on siis luonut mallin ja suuntaviivoja kokemustiedon ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämiselle, jota halutaan edelleen jatkaa. Työntekijät pitivät kokemusasiantuntijuutta koskevia oppeja laajemminkin tärkeinä Diakonissalaitoksen toiminnan kannalta sen työssä eri ryhmien parissa. Lisäksi Nuorten ohjelmassa luodut toimintatavat nuorten osallisuuden huomioimiseksi oli havaittu myös laajemmin hyödyllisiksi, kun toimitaan haavoittuvassa asemassa olevien kokemusasajien kanssa.<sup>3</sup>

### **Ulkoisen sidosryhmätyö**

Yhtenä Diakonissalaitoksen strategisena painopisteenä on ollut toimintojen valtakunnallistaminen. Nuorten ohjelma on osaltaan toiminut tämän mukaisesti, kun toimintaan on voinut osallistua etänä eri puolilta Suomea.

Työntekijät kokivat yhdessä muiden diakoniatoimijoiden kanssa toteutetun kansalaisaloitteen lisännen yhteistyötä ja ymmärrystä nuorten osallisuudesta myös diakoniatoimijoiden yhteisessä D-verkostossa. Nuorten ohjelmassa myös kokeiltiin alun perin edellä mainittua tulevaisuuskeskustelujen mallia (s. 10), jota nyt hyödynnetään muussa Diakonissalaitoksen toiminnassa.

Työntekijöiden mukaan ohjelma on edesauttanut sen tunnistamisessa, että nuorten tulee olla mukana, kun puhutaan nuorten asioista. He kokivat myös, että Diakonissalaitoksen verkostot ovat vahvistuneet erityisesti nuorisotalon toimijoiden kanssa. Myös päätöksentekijöihin vaikuttaminen oli vahvistunut nuorten kautta. Nuorten puhujavalmennuksia pidettiin hyödyllisinä vaikuttamistyön vahvistamisen kannalta.

Työntekijöiden arvion mukaan Nuorten ohjelman myötä Diakonissalaitos on profiloitunut ja tunnistetaan aiempaa laajemmin kokemustiedon osaajana ja toimijana, joka tavoittaa haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ja tekee osallisuus- ja vaikuttamistyötä heidän kanssaan. Toisaalta työntekijöiden ja johdon piirissä osa myös totesi, että Diakonissalaitos ei ole Nuorten ohjelmalla onnistunut vielä kovin vahvasti näkymään erityistä tukea tarvitsevien nuorten asioiden asiantuntijana. Vaikka Diakonissalaitoksen ja Rinnekotien palveluissa olevia nuoria on kuultu organisaation sisällä, ei toiminta ollut vielä suuntautunut laajemmin yhteiskuntaan.

## **Yhteiskunnan tason muutokset ja vaikutukset**

Ohjelman vaikutuksista yhteiskuntaan laajemmin keskusteltiin nuorten ja työntekijöiden haastatteluissa sekä työntekijöiden ja johdon työpajassa. Aihepiiriä käsiteltiin myös työntekijöiden ja johdon edustajien sekä ulkoisten sidosryhmien sähköpostikyselyissä.

### **Nuorten näkökulma**

Haastatellut nuoret tunnistivat ohjelman tuottaneen monenlaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, mutta suhtautuivat ohjelman laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen myös varauksella. Poliitikkojen tapaaminen oli ollut heille mieluisaa ja nuoret kertoivat, että päättäjät kehuivat nuoria rohkeudesta. Nuoria mietitytti kuitenkin se, kiinnittivätkö päättäjät sittenkään riittävästi huomiota tai edistäisivätkö he käytännössä niitä asioita, joista he tapaamisissa keskustelivat. Nuoret arvioivat, että tapaamiset eivät välttämättä saaneet aikaan varsinaisia yhteiskunnallisia muutoksia ja nuorten jäykiksi kokemat yhteiskunnalliset rakenteet luultavasti säilyvät ennallaan. Nuoret pohtivatkin sitä, kuinka vaikuttavuutta olisi mahdollista seurata. Käytännön ehdotuksena he esittivät, että poliitikot voisivat esimerkiksi lähettää videoterveisiä siitä, kuinka jonkin nuorten tapaamisissa esiin nostetun asian jatkokäsittely etenee.

Nuorten tunnistamia yhteiskunnan tasolle sijoittuviin muutoksiin lukeutui esimerkiksi se että vaalikoneissa oli saatu läpi nuorten ehdottamia muutoksia. Myös aloite nuoriasiavaltuutetusta eteni pitkälle ja sai näkyvyyttä. Mahdollisuus osallistua sote-alan opintojen kehittämiseen yksittäisellä opintojaksolla tuotiin myös esiin onnistuneena ja itselle tärkeänä esimerkkinä. Nuoret arvioivat lisäksi pystyneensä vaikuttamaan muun muassa Instagramin meemien avulla samoin kuin blogitekstien kautta. Tällaista vaikuttamista he pitivät tärkeinä etenkin palvelujen ulkopuolella oleville nuorille. Nuoret kokivat siis myös vaikuttaneensa muihin nuoriin tai omaan lähipiiriinsä suoraan, ei pelkästään politiikan kautta.

### **Työntekijöiden ja johdon näkökulma**

Ohjelma on vaikuttanut yhteiskunnallisella tasolla tuomalla uudenlaisia ääniä keskusteluihin. Nuoret ovat näin tulleet kuulluiksi areenoilla, joihin heillä ei olisi muuten ollut pääsyä. Työntekijöiden ja johdon mukaan ohjelman aikaan saamat vaikutukset perustuvat siihen, että kun nuoret itse kertovat nuorten asioista, on viesti tehokkaampi kuin jos se tulisi työntekijöiden kautta. Nuoret osaavat esimerkiksi kuvata omin sanoin niitä monimutkaisiakin kehityskulkuja, jotka ovat vieneet heidät työn ja koulutuksen ulkopuolelle.

3 Näin lisätään nuorten osallisuutta päätöksenteossa -verkkosivu <https://www.hdl.fi/blog/nain-lisataan-nuorten-osallisuutta-paatoksenteossa/>

Työpajoissa, haastattelussa ja sähköpostikyselyssä Diakonissalaitoksen työntekijät ja johto kertoivat siitä, että eduskunnassa onnistuttiin tekemään vaikuttamistyötä, vaikka nuoriasiavaltuutettua koskeva kampanjointi ei edennyt maaliin saakka. Nuoret ovat myös osallistuneet erilaisiin päättäjätapaamisiin Suomessa ja Brysselissä. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannalta keskeistä on, että nuorten osallisuudelle on syntynyt ja luotu rakenteita nuorten osallistuessa eduskunnan nuorten mielenterveyden tukiryhmän ja eduskunnan nepsy-verkoston toimintaan niiden jäsenenä.

MakeSomeNoise-puhujafoorumin nuoret ovat myös olleet mukana yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Foorumi on antanut etenkin Suomeen muuttaneille nuorille tilan tuoda esille asioita, jotka eivät muutoin välttämättä tulisi valtaväestön tietoon. Näin ohjelma on onnistunut tekemään näkyväksi asioita, jotka muuten todennäköisesti jäisivät piiloon. MakeSomeNoise-konsepti siirtyi Nuorten ohjelman piiriin tammikuussa 2024. Myös ohjelman Ääni nuorille -tili Instagramissa tavoittaa nuorten ohella esimerkiksi poliittisia päättäjiä.

### ***Ulkoisten sidosryhmien näkökulma***

Nuorten ohjelman päättäjyhteistyössä mukana olleille päättäjille lähetettiin sähköpostitse lyhyt kysely ohjelman vaikutuksista. Heiltä kysyttiin, mitä merkitystä sillä on ollut, että nuoria on ollut tapaamassa päättäjiä ja kertomassa nuorten näkökulmista yhteiskunnallisiin asioihin ja miten nuorten äänen kuulumista ja osallisuutta voisi jatkossa edistää yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Vastauksia saatiin kahdelta kansanedustajalta. Molemmat vastaajat arvioivat, että kokemustiedon saaminen nuorilta oli ollut tärkeää, sillä se auttoi ymmärtämään paremmin nuorten tilanteita ja haasteita. Nuorten äänen kuulemisen edistämiseksi eivät päättäjien näkökulmasta riittäneet pelkät lait, vaan tarvitaan myös rakenteita; kuulemiselle pitää luoda "areenoita". Päättäjien näkökulmasta nuorten vierailut olivat hyvä toimintatapa, sillä vaikka myös nuorten omissa ympäristöissä tapahtuvat vierailut olisivat hyödyllisiä, on niiden aikatauluttaminen hankalaa.

Muilta Nuorten ohjelman sidosryhmiltä saatiin kaksi vastausta. Myös niissä painotettiin nuorten ja päättäjien kohtaamisten merkitystä: "On tärkeää, että päätöksentekijät eivät kuplaudu, vaan aidosti joutuvat kohtaamaan ne ihmiset, joita päätökset koskettavat". Sidosryhmien arviossa osallisuuden nähtiin toteutuvan Nuorten ohjelman toiminnassa ja työtehtävissä aidosti eikä "päälleliimattuna".

### ***Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilussa havaitut hyödyt***

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun erillisessä arvioinnissa (Klemelä ym. 2024) havaittiin vastaavanlaisia hyötyjä kuin edellä on tuotu esille koko nuorten ohjelmaa koskevissa kokemuksissa. Myös Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arviointi osoitti kokeilun

edistäneen osallistuneiden nuorten hyvinvointia elämän eri osa-alueilla. Kokeiluun osallistuneista nuorista kaksi kolmesta oli sitä mieltä, että kokeilu keskimäärin edisti heidän hyvinvointiaan eri elämäalueilla. Nuorten mainitsemissa hyödyissä näkyivät erityisesti päivärytmi, aktiivisuuden lisääntyminen ja arjen haasteissa pärjääminen.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arviointi osoitti kokeilun edistäneen nuorten opiskelu- ja työllistymisvalmiuksia. Kokeilun aikana nuorten kokemus työ- ja opiskelukyvystään kohentui tilastollisesti merkitsevästi. Kokeiluun osallistuneista nuorista yli puolet oli sitä mieltä, että kokeilu vei heitä kohti työllistymistä. Kolmasosa vastaajista oli epävarmoja tai koki, että asia ei koske heitä. Nuoria siirtyi opiskelemaan kokeilun aikana ja työelämän ulkopuolella olevien ja työttömien määrät vähenivät. Työllistyneiden määrä kasvoi. Tulottomien ja toimeentulotuella olevien nuorten määrät vähenivät. Kasvua tapahtui erityisesti palkansaajien ryhmässä.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnin mukaan ammattilaiset kokivat nuorten saamiksi hyödyiksi esimerkiksi osallisuuden, toivon ja merkityksellisuuden kokemusten saamisen. Arvioinnin kyselyaineiston perusteella nuorten tulevaisuudenkuva muuttui kokeilun seurauksena keskimäärin valoisammaksi. Ammattilaiset kokivat, että nuoret huomasivat osaavansa ja pärjäävänsä ja tulivat aktiivisemmiksi. Tämä edisti nuorten itseluottamusta ja tulevaisuudenuskoa.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arviointiin osallistuneet ammattilaiset totesivat, että osa nuorista tarvitsee tämäläyppistä toimintaa, jossa saa tiiviisti tietoa ja pääsee tutustumaan johonkin alaan, mutta saa tämän lisäksi myös intensiivisempää tukea oman polun löytämiseen. Ammattilaiset nostivat esille, että tukijärjestelmään liittyvä byrokrazia saattaa estää nuorten ketterän osallistumisen lyhyisiin toimintoihin, kuten tutustumisjaksoihin. Tutustumisjaksot mahdollistavat kuitenkin alaan liittyvien mielikuvien tarkastelun, mikä on erityisen merkityksellistä, kun puhutaan sote-alasta. Joidenkin nuorten motivaatio hyvinvointi- ja palvelualalle työllistymiseen näyttikin vahvistuneen kokeilun aikana. Kokeilu onnistui houkuttelemaan osallistujiksi myös eri sukupuolten edustajia, mikä on merkittävää, kun naisvaltaisen alan työvoimapulaa ratkotaan.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnissa toteutettu taloudellisten vaikutusten SROI-analyysi osoitti, että laskentatavasta riippuen kokeilun aikana (ml. seurantajakso kesästä 2023 saman vuoden joulukuuhun) syntynyt rahallistettu taloudellinen hyöty oli noin 135 000–180 000 euroa. Kokeilun SROI-arvo (hyöty/kustannus-osamäärä) oli välillä 1,4–1,9. Tämä tarkoittaa, että kokeilun sijoitus nuoriin (kustannus) antoi sosiaalisen tuoton, joka on karkeasti arvioiden noin puolitoista – kaksinkertainen verrattuna kustannuksiin. Arvioinnin ulkopuolelle jäi nuorten kouluttautumisesta odotettavissa oleva merkittävä hyöty, joka tulee näkyviin vasta myöhemmin.



## Missä määrin nuorten ääni kuuluu yhteiskunnassa?

### Nuorten ja työntekijöiden näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta

*Kyllä nuoria kiinnostaa. Kyllä nuoret haluaa olla mukana asioissa. Kyllä nuoret pystyy olemaan mukana asioissa. Että missä on se ikään kuin kunnioitus ja luottamus ja usko meihin? Että aina puhutaan että nuoret on se tulevaisuus, mutta miksei meitä sitten kauheesti kuunnella ja oteta mukaan mihinkään?*

*(Haastateltu nuori)*

Se, missä määrin nuorten ääni kuuluu yhteiskunnassa, vaihtelee nuorten mukaan tilanteesta, palvelusta ja nuoresta riippuen. Nuoret sanoivat havainneensa, että niiden ääni kuuluu hyvin, jotka ovat jo valmiiksi esillä, kun taas sellaisten nuorten ääni kuuluu erityisen heikosti, joilla on mielenterveysongelmia tai ei juuri uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Nuorten ohjelman arvioitiin kuitenkin luovan heillekin väyliä saada äänensä kuuluviin. Juuri mielenterveyskysymyksiin vaikuttaminen oli tärkeää monille haastatelluista nuorista.

Nuorisovaltuustoissa vaikuttavien nuorten äänen arveltiin kuuluvan hyvin, mutta ongelmallisena nähtiin se, etteivät he edusta kaikkia nuoria. Toisaalta eräs työntekijöistä totesi, että myös nuorisovaltuustoissa koetaan, ettei nuorten ääni kuulu. Eräs nuori osallistuja myös kyseenalaisti sen, miksi juuri nuorten äänen pitäisi kuulua yhteiskunnassa. Hän piti tärkeänä, että kaikkien ihmisten ääntä kuullaan.

Nuoret myös pohtivat sitä, miksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen voi olla nuorille vierasta. He arvioivat, että koulussa ei kiinnitetä asiaan tarpeeksi huomioita ja monella nuorella kosketus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen rajoittuu siihen että ”vanhemmat valittaa poliittisista päätöksistä”.

Yhtenä esteenä nuorten äänen kuulumiselle nuoret pitivät yhteiskunnallista ilmapiiriä ja sukupolvien välistä eroa puhumisen kulttuurissa. He kokivat, että kun nuoret haluavat nostaa esiin ongelmia ja puhua niistä avoimesti, ei tälle olla kovin vastaanottavia. Erityisesti mielenterveysongelmien kohdalla nähtiin sukupolvieroja siinä, miten asioita nostetaan yhteiskunnalliseen keskusteluun: ”Nykynuoret tuo esiin ongelmia eikä pidä sisällään kaikkea. Päätäjien keski-ikä on varmana yli 50. Ajatellaan että ei meidän aikaan mitään mielenterveysongelmia ollut”, kuvaili yksi nuorista. Osa nuorista oli tunnistanut ilmiön poliittisen areenan lisäksi myös omassa perhepiirissään.

Työntekijöiden haastattelussa arvioitiin, että toistaiseksi yhteiskunnassa ei vielä riittävästi tunnisteta sitä, kuinka nuorten osallistumista päätöksentekoon voidaan mahdollistaa. Nuorten ohjelma vastaa osin tähän haasteeseen tarjoamalla nuorille tukiprosessin, joka auttaa heitä valmistautumaan vaikuttamistyöhön. Myös

sidosryhmien näkökulmasta haavoittuvassa asemassa olevat nuoret nähtiin kohderyhmänä, joiden kuulemistavalla, mutta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia ei kohdennetusti omana ryhmänään.”

### Nuorten ohjelman toteutus ja toimivuus

#### Nuorten näkökulma

Nuoret pitivät tärkeinä ja toimivina elementteinä Nuorten ohjelmassa ohjelman vapaaehtoisuutta ja joustavia osallistumistapoja. He arvostivat sitä, että osallistua voi oman jaksamisen puitteissa ja esimerkiksi etätapaamisissa oli mahdollista halutessaan pitää kameraa kiinni. Hyvin tärkeänä pidettiin myös sitä, että omia taitoja, osaamista ja etenkin omia, vaikeitakin elämäkokemuksia pystyi hyödyntämään: ”siitä että on käynyt läpi vaikeita asioita, on oikeasti hyötyä, sen kokemuksen voi kääntää hyödyksi”.

Vertaisuuden voima näkyi ohjelmassa monin tavoin. Nuoret kokivat myös, että muilta nuorilta ”tarttui” heihin rohkeutta ja he itse pystyivät olemaan mukana omana itsenään kun tiesivät, että muillakin nuorilla on samankaltaisia ongelmia kuin heillä.

Tärkeää oli myös se, että sai kokea tilan turvallisesti, tunsii itsensä tervetulleeksi ja sai kannustusta ja positiivista palautetta. Työntekijöitä pidettiin ihania ja osaavina ja heidän koettiin arvostaneen nuoria ja ”valaneen uskoa ihmisyyteen”. Eräs osallistuja kiteytti kokemuksensa näin: ”täällä ymmärretään, ei painosteta, mutta hyvällä tavalla pusketaan eteenpäin ja annetaan mahdollisuus osallistua”. Toinen nuori kuvaili työntekijöiden suhtautumista näin: ”kannustaa nuoria osallistumaan näihin, että se ei ole vaan sitä niinkun, että ne hoivaa nuoria, vaan se että nuoret myös pystyy vaikuttamaan näissä asioissa.”

Ohjelmassa toimiminen ja vaikuttamaan pääseminen koettiin mielekkääksi ja merkitykselliseksi ja monelle oli tärkeää, että ohjelmassa oli mahdollista valita omia kiinnostuksenkohteita: ”pystyy vaikuttamaan siihen, että mikä itselle tuntuu tärkeältä ja mitä itse haluaa sanoa”. Palkkioperustaista työtä pidettiin kiinnostavana ja työkeikkoja vaatimustasoltaan sopivina. Työkokemuksen karttumisen ohella nuoret kokivat tärkeäksi sen, että työstä maksettiin korvausta, sillä toimeentulovaikutusten lisäksi rahallista korvausta pidettiin arvostuksen osoituksena.

Vaikuttamistyössä myönteisenä koettiin jälkikäteen saatu tieto vaikuttamistoimien onnistuneisuudesta. Joidenkin työpajojen jälkeen oli työskentelyä käyty vielä yhdessä läpi osallistuneiden nuorten kanssa. Kaikista työpajoista ei kuitenkaan ollut jälkipuintia.

Sekä nuorten että työntekijöiden kokemukset Nuorten ohjelmasta olivat valtaosin hyvin myönteisinä. Työntekijät olivat kuitenkin saaneet palautetta myös sellaisilta nuorilta, jotka eivät olleet halunneet osallistua toimintaan. Eräs nuori oli esimerkiksi kokenut, että ohjelman toiminta on liian epäsäännöllistä ja

epämääräistä, jotta hän voisi osallistua. Yksittäisten nuorten ulkopuolisuuden kokemus mainittiin sekä työntekijöiden että nuorten haastatteluissa.

Lisäksi sähköisessä viestinnässä työntekijöiden kanssa oli koettu joitakin hankaluuksia: joihinkin viesteihin ei esimerkiksi aina saatu vastauksia. Yksi osallistuja mainitsi myös hetkittäisen roolien epäselvyyden ja kertoi pohtineensa, onko ohjelman työntekijä kaveri, työkaveri, opettaja vai mikä. Lisäksi lähitapaamisten vähyyks mainittiin ongelmana pääkaupunkiseudun ulkopuolelta osallistuneen näkökulmasta.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arvioinnissa tuli esille, että nuoret kokivat kokeilun vastaavan melko hyvin heidän tarpeitaan. Lievää korjattavaa nähtiin kokeilun ajallisessa kestossa. Pääsääntöisesti nuorten motivaatio osallistua kokeiluun oli vahvaa ja nuoret myös uskoivat, että kokeilu auttaa heitä kohti opintoja tai työtä. Nuoret pitivät kokeiluun kuulunutta Vamos-valmennusta hyödyllisenä ja kokeilussa mukana olevat ammattilaiset olivat heidän mielestään erittäin ammattitaitoisia. (Klemelä ym. 2024.)

### **Työntekijöiden ja johdon näkökulma**

Ohjelmalla oli myös vaikutuksia työyhteisön työtapoihin ja keskinäiseen vuorovaikutukseen. Sen koettiin lähentäneen Diakonissalaitoksen sisällä eri toimijoita, jotka tekevät työtä nuorten kanssa ja lisänneen konsernin sisäistä luottamusta. Työntekijöiden arvioissa toistui usein myös näkemys siitä, että Nuorten ohjelman toiminnasta oli saatu arvokkaita oppeja koko konsernin laajuisen ohjelman toteuttamiseen ja kehittämistyöhön.

Osa Nuorten ohjelmaa toteuttaneen tiimin työntekijöistä koki ohjelman jääneen liian irralliseksi osaksi Diakonissa-laitoksen toimintaa ottaen huomioon, että ohjelmalla on koko konsernin laajuisia tavoitteita.

Työntekijöistä osa toivoi, että ohjelma olisi nykyistä läpileikkaavampi elementti Diakonissalaitoksen toiminnassa. He arvioivat, että johdon vahvempi sitouttaminen ohjelmaan, samoin kuin ohjelman vahvempi sisäinen ohjaus sekä yhteistyö ja vuoropuhelu johdon ja Nuorten ohjelman työntekijätiimin välillä olisi voinut palvella ohjelman tavoitteiden edistämistä. Työntekijän ja johdon edustajista osa koki, että nuorten äänen voimistamisen tavoitteeseen liittyi myös kysymyksiä siitä, missä määrin nuorten itsensä tekemän vaikuttamistyön ja viestinnän tulisi olla selkeämmin linjassa Diakonissalaitoksen muun vaikuttamistyön ja viestinnän kanssa.

Lisäksi arviointiaineistossa tuotiin esille, että nuorten ääni olisi voinut kuulua Diakonissalaitoksen omissa päättävissä elimissä nykyistä paremmin. Nuorten ohjelman koettiin kuitenkin olleen merkityksellinen

myös johdolle. Samoin tuotiin esille esimerkiksi nuorten työntekijöiden välittömiä suhteita johtoon, vaikka virallisia edustuksia ei ollut toteutunut.

Kokemuksiin Nuorten ohjelman erillisyydestä ja irrallisuudesta saattoi vaikuttaa organisaatiomuutos, jossa aiemmin suoraan toimitusjohtajan alaisuudessa toiminut ohjelma siirtyi syksyllä 2023 osaksi uutta innovaatio- ja vaikuttamistyön kokonaisuutta. Konsernin suuren koon ja ohjelman tavoitteiden määrän vuoksi pidettiin myös ymmärrettävänä, ettei ohjelman toteutus heti toimi tai onnistu palvelemaan koko konsernia ja vastaamaan kaikkiin tavoitteisiin ihanteellisella tavalla.

Työpajassa ja sähköpostikyselyssä tuotiin esille, että kaikki alkuperäiset tavoitteet eivät olleet toteutuneet suunnitellusti. Esimerkiksi sidosryhmäyhteistyö hyvinvointialueiden kanssa ei ollut vielä toteutunut. Lisäksi alkuperäisissä strategiatason tavoitteissa mainittu nuorten työllistymisen tueksi tarkoitettu trainee-ohjelma ei myöskään ollut toteutunut sellaisessa muodossa kuin alun perin oli ajateltu.

Osa työntekijöiden ja johdon edustajista arvioikin, että ohjelmassa oli jonkin verran toteutumatta jäänyttä potentiaalia. He katsoivat, että yhteiskunnalliset vaikutukset olisivat voineet olla suurempia, mikäli ohjelmassa olisi tarkemmin määritelty, mihin täsmälleen halutaan vaikuttaa ja mitä nuorten ryhmien edustajien ääniä halutaan erityisesti kuuluviin. Osa koki myös, että nuorten valmentaminen vaikuttamistyöhön olisi voinut olla systemaattisempaa. Suuremmilla resursseilla olisi voitu toteuttaa useampia nuorten ideoimia kampanjoita esimerkiksi yhteistyössä mainostoimistojen kanssa. Lisäpanostusta kaivattiin myös sellaisten konkreettisten toimintamallien rakentamiseksi, jotka käytännössä tukevat nuorten kuuntelemista päätöksenteossa.

### **Arviointiin osallistuneiden kehittämisehdotuksia**

Työntekijät kokivat, että konsernin sisäisen yhteistyön rakenteita olisi hyvä edelleen vahvistaa. Vahvistamista pidettiin tärkeänä, jotta omistajuus ohjelmasta olisi laajemmin jaettua ja toiminta olisi entistä sujuvampaa, kun tehdään yhteistyötä nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden kanssa, samoin kuin nuoria rekrytoitaessa tai henkilöstön vaihtuessa. Käytännön ratkaisuksi työntekijät ideoivat muun muassa, että Diakonissalaitoksen eri toiminnoissa olisi nimettyjä yhteyshenkilöitä, jotka vastaisivat yhteistyöstä Nuorten ohjelman kanssa.

Diakonissalaitoksen ja Nuorten ohjelman keskinäisten roolien ja vastuiden läpikäymistä ja täsmentämistä pidettiin tärkeänä, mikäli vastaavia uusia, itsenäisiä ja asiakaslähtöisiä ohjelmia käynnistetään. Toisaalta ohjelman rajojen kirkastamista pidettiin tärkeänä, jotta sen toteuttaminen olisi sujuvaa ja ohjelmasta olisi mahdollista viestiä selkeästi ja houkuttelevasti myös ulospäin.

Työntekijät toivoivat myös lisää dialogia Nuorten ohjelman tiimin ja Diakonissalaitoksen johdon välille sekä toimia nuorten äänen kuulumiseksi vahvemmin Diakonissalaitoksen sisällä, esimerkiksi johtoryhmissä ja hallitustyöskentelyssä. Se nähtiin ylipäätään tärkeänä, että Diakonissalaitoksen palveluissa olevien ihmisten oma kokemusääni kuuluisi jatkossa paremmin.

Haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ovat laaja joukko, ja tämän toivottiin näkyvän myös ohjelman toiminnassa. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten, vammaisten nuorten ja eri puolilla Suomea, myös syrjäseuduilla asuvien nuorten osallistumisesta pitäisi työntekijöiden mielestä tehdä helpompaa. Yhden ehdotuksen mukaan päättäjyhteistyötä voisi kehittää valtakunnallisen yhteistyön lisäksi myös alueellisena yhteistyönä. Mahdollista trainee-toimintoa pidettiin hyödyllisenä myös valtakunnallistamisen kannalta.

Nuorten ohjelmassa kertyneen osaamisen tuotteistamista toivottiin, jotta sitä olisi mahdollista hyödyntää nuorten osallisuuden toimintatapojen kehittämisessä esimerkiksi hyvinvointialueilla. Keskeisenä pidettiin kaiken kaikkiaan sitä, että Nuorten ohjelmassa saadut opit ja kokemusosaamiseen liittyvät käytännöt kootaan yhteen ja

niitä koskeva työ jatkuu. Yksittäisistä toiminnoista onnistuneena lisäyksenä mainittiin erikseen MakeSomeNoise-puhujaverkosto, jonka ympärille kannattaisi jatkossakin kehittää toimintaa. Sidosryhmien näkökulmasta yhteistyö nuorten tavoittamiseksi ja pidemmät kokeilujaksot nähtiin toiminnan vaikuttavuuden vahvistamiseksi tarpeellisina. Samoin koettiin, että nuorten kuulemiselle tulisi kehittää nykyistä selkeämmät toimintatavat ja rakenteet.

Nuoret toivoivat ohjelmaan kesätyötoimintoa. Monet haastatelluista nuorista myös toivoivat, että ohjelma toimisi laajemmin eri puolilla Suomea ja muuallakin kuin suurimmilla paikkakunnilla järjestettäisiin myös läsnämuotoista toimintaa, ei pelkästään etätoimintaa. Eräs osallistuja ehdotti, että tilanteissa, joissa käydään intensiivistä keskustelua esimerkiksi poliittista kysymyksistä, tilanne puretaan yhdessä jälkikäteen. He myös ehdottivat, että ohjelmaa voisi laajentaa esimerkiksi ikäihmisille, vammaisille ihmisille ja maahanmuuttajille sopivaksi.

# Tulosten yhteenveto

Nuorten ohjelman tavoitteena on ollut tukea haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa, etsiä heidän kanssaan uusia tapoja vaikuttaa yhteiskuntaan ja päätöksentekoon sekä tarjota työelämäkokemuksia ja keikkatyömahdollisuuksia ja näin tukea heidän työllistymistään. Ohjelma on ollut Diakonissalaitoksen strategiatason työtä, ja sitä on toteutettu monin eri tavoin vuodesta 2022. Nuoret itse ovat olleet keskeisiä toimijoita ohjelmassa.

Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kokemus-osaamisen arvon tunnistaminen ja mahdollisuuksien luominen tämän osaamisen hyödyntämiseen ovat olleet ohjelman toiminnassa keskeisellä sijalla. Se, että ohjelmassa on haluttu tukea nuorten osallistumista tasaveroisina tekijöinä ja toimijoina, on osallisuuden vahvistamisen kannalta tärkeää.

Arviointiaineiston valossa Nuorten ohjelma on lisännyt monin tavoin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten toimintamahdollisuuksia ja äänen kuulumista yhteiskunnassa. On itsessään tärkeää ja arvokasta, että Diakonissalaitos suurena nuorten ja sosiaali- ja terveyspalveluiden parissa työskentelevänä toimijana panostaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja kokemusosaajien äänen vahvistamiseen yhteiskunnassa.

## Millaisia vaikutuksia Nuorten ohjelmalla on ollut?

Ohjelmaan osallistuneet nuoret, samoin kuin Diakonissalaitoksen johto ja työntekijät pitivät ohjelmaa nuorten kannalta merkityksellisenä ja tunnistivat sen tuottaneen monenlaisia myönteisiä vaikutuksia kohderyhmään kuuluville nuorille. Yksilötason vaikutuksia raportoitiin laajasti ja niihin kuuluivat muun muassa nuorten mielenterveyden ja jaksamisen kohentuminen ja tulevaisuuden näkymien kirkastuminen. Ohjelman koettiin myös tarjonneen tukea nuorten koulutus- ja työpoluilla. Palkkioperustainen työ toi lisätuloja pienituloisille nuorille ja lisäsi työn merkityksellisyden tuntua.

Lisäksi nuoret kertoivat erilaisista yhteisö- ja yhteiskunnallisen tason vaikutuksista, jotka olivat monesti päällekkäisiä. Nuoret kokivat päättäjien ohella tärkeinä vaikuttamisen kohteina muut nuoret sekä nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset. Eryityisesti Diakonissalaitoksen johdon ja työntekijöiden työpajassa nostettiin esille Nuorten ohjelman merkitys työyhteisölle, ja nuorten ohjelman koettiin kasvattaneen työyhteisön monimuotoisuutta. Nuoret itse kokivat, että rahallisen korvauksen saaminen työstä toi toimintaan tasavertaisuutta.

Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilun arviointi osoitti, että kokeilun tapaisella interventiolla on mahdollista edistää joidenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten työllistymistä ja vähentää omalta osaltaan sosiaali- ja terveysalan työvoimapulaa. Kokeilu auttoi nuoria selkeyttämään tulevaisuuden suuntaansa ja lisäsi uskoa tulevaisuuteen. Nuoria myös ohjautui työelämään ja opiskelemaan. SROI-analyysi osoitti, että kokeilun sijoitus nuoriin (kustannus) antoi sosiaalisen tuoton, joka on karkeasti arvioiden noin puolitoista – kaksinkertainen verrattuna kustannuksiin. (Klemelä ym. 2024.)

Arviointiaineiston perusteella nuorten ohjelmassa on onnistuttu tuomaan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ääntä sellaisiin tilanteisiin, joissa se ei ole aiemmin välttämättä kuulunut. Nuorten osallisuudelle on syntynyt ja luotu rakenteita nuorten osallistuessa muun muassa erilaisiin verkostoihin.

Arvioinnissa ohjelmatoiminnan yksilö- ja yhteisötason vaikutuksia oli helpompi tunnistaa kuin laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Arviointiaika on suhteellisen lyhyt tällaisen toiminnan arviointiin, sillä yhteiskunnalliset rakenteet eivät välttämättä muutu kovinkaan nopeasti. Yksittäisellä ohjelmatoiminnalla on myös rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

Kuten nuorten haastatteluissa tuli ilmi, maailma ei tule nuorten näkökulmasta koskaan valmiiksi. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta toimintaa onkin tärkeää jatkaa ja tarjota ja luoda erilaisia tiloja haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumiselle. Tällainen toiminta vaatii pysyviä rakenteita ohjelmatoiminnan sisällä ja sen tueksi.

## Missä määrin ohjelma on onnistunut edistämään haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa?

Ohjelma on pitänyt ansiokkaasti esillä viestiä siitä, että nuorten äänen kuuleminen etenkin heitä koskevassa päätöksenteossa on tärkeää. Se on siis luonut otollista maaperää sille, että nuorten ja etenkin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ääni kuuluisi yhteiskunnassa nykyistä paremmin. Se on myös edesauttanut tämän toteutumista sitä kautta, että lukuisat nuoret kertovat voimaantuneensa ohjelmaan osallistumisen myötä.

Ohjelman tuottamat nuorten äänen kuulumista koskevat vaikutukset ovatkin selkeimmin havaittavissa juuri ohjelmaan osallistuneissa nuorissa ja heidän elämässään. Useille haastatelluille nuorille kokemus on vaikuttanut

olevan suorastaan käänteentekevä. Tällä yksilötasolla tapahtuneet muutokset ja niiden kerrannaisvaikutukset ovat potentiaalisesti hyvinkin merkittäviä. Ainakin osalla nuorista on ohjelman myötä syttynyt halu käyttää ääntä, heidän uskonsa vaikuttamisen mahdollisuuksiin on kasvanut, vaikuttamiseen liittyvät tiedot ja verkostot ovat karttuneet ja taidot käyttää omaa ääntä ja vaikuttaa ovat vahvistuneet.

Nuorten haastatteluissa tuli monin tavoin esiin, että vaikuttaminen ja äänen kuuluminen on muutakin kuin suoraan päättäjiin tai vaikkapa joukkoviestimien kautta laajoille yleisöille viestimistä. Se on puhetta ja muuta viestintää suoraan nuorilta nuorille, kokemus-asiatuntijana toimimista ja vertaisena olemista.

Yhteiskunnallisen vaikuttamisen tuloksia on vaikea todentaa suhteellisen lyhyen toiminta-ajan jälkeen. Ohjelman aikana syntyi toimivaa vuorovaikutusta ohjelman toimijoiden ja päättäjien välille ja useampaan poliittikkoon voitiin olla matalalla kynnyksellä yhteydessä. Työntekijät kuitenkin arvioivat, että säännöllisen yhteydenpidon muodot päättäjien ja nuorten välille jäivät syntymättä. Sidosryhmien näkökulmasta haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuuluminen oli arvokasta ja se toi uutta tietoa päätöksenteon tueksi.

## Mitä uusia vaikuttamisen tapoja ohjelmassa on löydetty?

Nuorten ohjelman kohderyhmänä ovat haavoittuvassa asemassa olevat nuoret, joiden äänen ja kokemustiedon voi arvioida kuuluvan suhteellisen heikosti nyky-yhteis-kunnassa. Tästä näkökulmasta haavoittuvassa asemassa olevien nuorten äänen kuuluminen uusissa asiayhteyksissä ylipäättään on uutta ja arvokasta, mikä tuli esille myös Nuorten ohjelman arviointiaineistossa.

Arviointiaineistossa mainittuja nuorten vaikuttamisen tapoja olivat muun muassa poliitikkojen tapaaminen, lakialoittekampanjaan osallistuminen, meemityöpajat ja muu someviestintä, vaalikoneen kysymyksiin vaikuttaminen ja vaalikoneen käyttö sekä puhujakeikat. Nuoret kertoivat haluavansa vaikuttaa omaan lähi-ympäristöön, itselle tärkeisiin palveluihin tai laajemmin yhteiskuntaan. Nuoret tunnistivat itse muutoksia niin vaikuttamistiedoissaan ja -taidoissaan kuin halussaan vaikuttaa ja katsoivat ohjelman toimintoihin osallistumisen myötävaikuttaneen tähän muutokseen.

Nuorten ohjelman työntekijät ja Diakonissalaitoksen johdon edustajat kokivat, että ohjelma oli vahvistanut Diakonissalaitoksen tekemää, haavoittuvassa asemassa olevia nuoria koskevaa vaikuttamistyötä. Myös tavoitetut päättäjät pitivät tärkeänä nuorilta saamaansa tietoa ja tilojen luomista nuorten ja päättäjien väliselle vuorovaikutukselle. Nuorten osallisuus ohjelmassa koettiin aitona mahdollisuutena osallistua ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin.

## Nuorten ohjelman ydinelementit ja suositukset jatkolle

Arvioinnissa tunnistettiin seuraavat Nuorten ohjelman toimivuuden ja nuorten osallistumisen kannalta keskeiset elementit. Näitä pidettiin olennaisina asioina jatkossa myös muiden toimijoiden työssä, kun vahvistetaan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten osallistumismahdollisuuksia ja äänen kuulumista yhteiskunnassa.

### Nuorten osallistumisessa keskeistä:

- turvallinen ilmapiiri
- mahdollisuus osallistua itselle sopivalla tavalla
- mahdollisuus hyödyntää omaa taustaa ja vaikeita kokemuksia (kokemusosaaminen)
- mahdollisuus tukea muita haavoittuvassa asemassa olevia nuoria

### Nuorten työelämämahdollisuuksien vahvistamisessa keskeistä:

- palkkioperustaiset työmahdollisuudet, mielekkääksi koettu työ
- kokemusosaaminen mahdollisena polkuna työelämään
- Tulevaisuuden työyhteisöt -kokeilussa tunnistettu rinnalla kulkeva kokonaisvaltainen tuki ja opiskeluun ja työelämään johdattavat käytännönläheiset tutustumiset

### Työyhteisön näkökulmasta keskeistä:

- ohjelman läpileikkaavuus ja jaettu omistajuus
- vuoropuhelu johdon ja työntekijöiden välillä
- uudenlaisen, joustavan työotteen omaksuminen
- mahdollisuus vertaistukeen ja työnohjaukseen

### Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön kannalta keskeistä:

- rakenteiden luominen ja vahvistaminen nuorten ja päättäjien väliselle vuorovaikutukselle
- moninaisten vaikuttamistapojen ja mahdollisuuksien huomioiminen – nuorilta päättäjille, mutta myös nuorilta nuorille

# Lähteet

Berg, P., Suodenjärvi, H., Lahti, T., Marttila, K., Miikki, R. & Linnaranta, O. (2024). **Nuorten osallisuus ja osallistaminen mielenterveysongelmien ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitetuissa menetelmissä.** Nuorisotutkimus, 42(2), 70–81.

Diakonissalaitos (2024). **Tilinpäätös ja toimintakertomus 1.1 – 31.12.2023.** [https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2024/04/DL\\_Tilinpaaotos\\_2023\\_final-1.pdf](https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2024/04/DL_Tilinpaaotos_2023_final-1.pdf)

Harju, H. (2023). **Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kokemusosaaminen. Tunnistaminen, hyödyntäminen ja merkitys opinnoissa ja työssä.** DIAK.

Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Mölkänen, J. (2020). **Omana itsenä osa yhteiskuntaa. Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina.** ALL-YOUTH-tutkimushanke, Punaisen Ristin Nuorten turvatalo.

Honkatukia, P., Määttä, M., & Kallio, J. (2024). **Mitä voidaan oppia kriisiajan tutkimusretkistä nuorten aikuisten parissa?** Teoksessa P. Honkatukia, J. Kallio, & M. Määttä (toim.), Elämää korona-ajassa. Poikkeusolot nuorten aikuisten kokemana, 277–295. Vastapaino. [https://doi.org/10.58181/VP9789523971608\\_9](https://doi.org/10.58181/VP9789523971608_9)

Karppanen, H. 2023. **”Anti on yhtä kokonaisvaltaista kuin lapsen aito oppiminen” Erasmus+ henkilöliikkuvuksien vaikutukset kansalaisopistoissa hankekaudella 2014–2020.** Pro gradu -tutkielma Tampereen yliopisto Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Gradu\\_Karppanen\\_2023\\_PDFa\\_final.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Gradu_Karppanen_2023_PDFa_final.pdf) Luettu 2.4.2024.

Kivijärvi, A. (toim.) (2023). **Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022.** Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisobarometri 2022 – Valtion nuorisoneuvosto (tietoaanurista.fi)

Klemelä, J., Ruuth, M., Alitalo, E. (2024). **Tulevaisuuden työyhteisöt –kokeilun vaikutusten arviointi.** Julkaisematon arviointiraportti. Kuntoutussäätiö

Klemelä, J. (2019). **SROI käytössä. Social Return on Investment-arviointimetodin soveltajan muistiinpanoja.** Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 27(2), 202–210.

Korkeamäki, J., Parkkila, M., & Poutiainen, E. (2023). **Toisen ja korkea-asteen opiskelijoiden mielenterveysongelmien yhteys koettuun opintosuoriutumiseen, sosiaaliseen hyvinvointiin sekä tuen hakemiseen ja saamiseen.** Helsinki: Kela.

**Nuorisolaki 21.12.2016/1285.** <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>

Nussbaum, M. (2011). **Creating capabilities.** Harvard University Press.

Peltola, M. & Moisio, J. (2017). **Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä.** Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja, 123.

Pohjalainen, T. (toim.) (2022). **Nuorten ehdotuksia parempaan tulevaisuuteen.** [https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2022/09/DL\\_nuorten-ehdotuksia-parempaan-tulevaisuuteen\\_2022\\_verkko-1.pdf](https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2022/09/DL_nuorten-ehdotuksia-parempaan-tulevaisuuteen_2022_verkko-1.pdf)

Rissanen, P. & Puumalainen, J. (2016). **Kokemuksen kautta osaamiseen: vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus.** Kuntoutus, 39(1), 52–58.

Salminen, J. & Häikiö, L. (2022). **Kuntoutuminen toimintamahdollisuuksina.** Ammattilaisten käsitykset nuorten kuntoutujien toimijuudesta. Kuntoutus, 45(1), 18–28.

Stenvall, E. (2021). **Tutkimusta tarvitaan lasten ja nuorten osallisuudesta päätöksentekoon.** Kasvun tuki –aikakauslehti, 1(1).

.....  
**Talousarvioaloite TAA 62/2023 vp).** Talousarvioaloite määrärahan lisäämisestä nuoriasiavaltuutetun viran perustamiseen.  
.....

Tani, S., Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. (2019).

**Toimintavalmiusajattelu nuorisotyön, kasvatuksen ja opetuksen kentillä.** Kokonaisvaltainen näkökulma nuorten hyvinvoinnin edistämiseen? *Kasvatus & Aika* 13 (3), 4–25.  
.....

TENK (2023). **Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.** Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Helsinki.  
.....

.....  
Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). **Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi** (6. uud. laitos). Tammi.  
.....

**Vamoksen vuosi -raportti 2023.** <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2024/02/Diakonissalaitos-Vamoksen-vuosi-2023-raportti-1.pdf>  
.....

Wilson-Grau, R. & Britt, H. (2013). **Outcome Harvesting. Ford Foundation.** [https://www.outcomemapping.ca/download/wilsongrau\\_en\\_Outome%20Harvesting%20Brief\\_revised%20Nov%202013.pdf](https://www.outcomemapping.ca/download/wilsongrau_en_Outome%20Harvesting%20Brief_revised%20Nov%202013.pdf) Luettu 2.4.2024.  
.....



# LIITE 1.

**Nuorten ohjelmaan liittyvä valmis taustamateriaali, jota on käytetty arvioinnin tukena.**

- Hyväksytty esitys valtakunnallisen Nuoriso-ohjelman perustamisesta (K-jory 2021)
- Nuorten ohjelman valtakunnallisen kiertueen materiaalit (Kiertue 2022)
- Podcast-sarja
- Hiljaisten nuorten ääni Oulun kaupungin päätöksentekoon -raportti
- Tulevaisuuden työyhteisöt- raportti
- WorkPilots keikkatyön alustaa koskeva kyselyraportti
- Näin lisätään nuorten osallisuutta päätöksenteossa -verkkosivu <https://www.hdl.fi/blog/nain-lisataan-nuorten-osallisuutta-paatoksenteossa/>



# Rohkeasti ihmisarvon puolesta



Diakonissa-  
laitos

Alppikatu 2, 00530 Helsinki · [www.hdl.fi](http://www.hdl.fi)